

Горбач О.В.,
*кандидат філологічних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ*

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ

Розробка ефективних способів та засобів навчання вимагають передусім дослідження та встановлення специфіки навчання дорослої аудиторії, оскільки без правильно встановлених особливостей її представників, без виявлення специфічних факторів, які впливають на ефективність використання методичних засобів, неможливим є розв'язання проблеми оптимізації навчального процесу. Очевидно, методичні проблеми, пов'язані із підвищенням ефективності засвоєння нового засобу комунікації, можуть бути вирішені на базі певних теоретичних засад навчання дорослих.

Навчання дорослих характеризується неоднорідністю, оскільки визначається різними умовами педагогічного процесу, зокрема особливими закономірностями навчання, які залежать передусім від конкретних методик, які застосовуються у різних освітніх та культурних закладах, методикою навчання у ВНЗ (на денному або заочному відділеннях), у вечірній школі, на курсах іноземних мов, у культурно-освітньому центрі [1, с. 5]. Найбільш розробленою та актуальною є методика навчання іноземним мовам у вищих навчальних закладах, хоча вона не охоплює усі проблеми навчання дорослої аудиторії.

У світовій методиці навчання дорослих та дітей виокремлюють три групи методів: перекладні, прямі (безперекладні, натуральні) та змішані.

Застосовуючи перекладні методи (текстуально-перекладні, граматико-перекладні залежно від того, який мовний аспект був у центрі уваги при вивченні іноземної мови шляхом перекладу текстів рідною мовою) використовуються різні види перекладу - з іноземної, а іноді з рідної мови, систематично залучаючи рідну мову у якості основного принципу навчання. Переклади та пояснення є головним засобом семантизації іншомовного матеріалу. Використання друкованих та письмових зразків іноземною мовою є характерним на початкових етапах вивчення іноземної мови у якості опори. Організація та співвідношення компонентів мовного матеріалу (лексичного, граматичного, фонетичного), а також співвідношення видів мовленнєвої діяльності, теорії та практики є неоднаковими.

До основних принципів перекладних методів навчання іноземних мов належать писемне мовлення, що представляє справжню мову, синтез і дедукція як найголовніші процеси логічного мислення, які зумовлюють заучування граматичних правил та слів і складання на їх основі речень, а також засвоєння мовного матеріалу шляхом перекладу та механічного заучування [2, с. 545].

Обираючи прямі методи (безперекладні, натуральні), замість перекладних способів семантизації іншомовного матеріалу та пояснень рідною мовою викладач використовує різні види наочності, а саме зовнішньо-предметно-зображальній та дійовій і "внутрішній", "контекстуальній", здатній допомогти встановленню "прямих" зв'язків між предметами і явищами, з одного боку та їх словесними варіантами - з іншого [2, с. 548]. У результаті намагання виключити рідну мову із навчального процесу суттєво обмежуються можливості різних мисленнєвих операцій, які відбуваються рідною мовою. У ролі основних пізнавальних процесів використовуються відчуття та пам'ять, а не мислення; головним у навчальному процесі є не осмислене, а інтуїтивне пізнання. На початкових етапах навчання домінуючим (або єдиним) видом мовленнєвої діяльності є усне мовлення, методика навчання якому є заслугою представників прямих методів. Вони наголошували на необхідності використання різноманітних безперекладних засобів семантизації лексичного матеріалу: показ малюнків, предметів, демонстрація дій, використання синонімів, антонімів, навчальних матеріалів, які відображають життя, культуру та побут народу країни, мова якої вивчається [2, с. 548].

Поняття "змішаний метод" ("комбінований метод") увійшло в історію методики наприкінці 19-го століття після того, як деякі методисти та викладачі/вчителі відмовилися від використання натурального та прямого методу, однак запозичили їх принципові положення, поєднавши їх із двомовними прийомами навчання (перекладами, поясненнями рідною мовою, порівняннями різними мовами) або з нехарактерними для безперекладних методів принципами та засобами навчання (наприклад, із використанням усіх видів мовленнєвої діяльності на початкових етапах навчання). Доцільним вважалося проведення усного вступного курсу, використання рідної мови в якості засобу семантизації та контролю [2, с. 556].

У процесі розвитку та удосконалення змішані методи набули певних змін, отримавши паралельні синонімічні назви - "комбінований метод", "напівпрямий", "опосередкований" тощо.

Тривалий час у методиці навчання іноземних мов існували два різновиди змішаних методів:

- змішаний метод, який допускає паралельне використання прийомів (перекладних та безперекладних) вже на початковому етапі;
- змішаний метод, який вже на початковому етапі передбачає використання виключно одномовного комплексу прийомів, а на середніх та старших етапах - білінгвальних прийомів.

Значний внесок представники аналізованого методу зробили у теорію роботи з текстом, оскільки читання належало до основних засобів оволодіння мовою, запропонувавши пояснювальне (аналітичне) та курсорне (домашнє) читання та виокремивши три етапи роботи над ним. Спочатку вчитель переказував зміст тексту, а далі перевіряв його розуміння за допомогою запитань. Потім текст читався вчителем та повторювався учнями, які при цьому засвоювали його фонетичний образ та зміст. На наступному етапі увага зосереджувалася на лексичному та граматичному аспектах текстового матеріалу. Наприкінці відбувався контроль засвоєного мовного матеріалу та переклад тексту. Отже, текст використовувався як засіб оволодіння мовою [2, с. 556].

Практичні потреби методики навчання дорослих потребують сучасних досліджень у таких напрямках: 1) створення методик навчання дорослих у конкретних умовах навчального процесу, розробка часткових проблем, що належать до навчання дорослих певних видів мовленнєвої діяльності; 2) розробка загальних теоретичних положень, встановлення характерних тенденцій та закономірностей навчання дорослих.

Список використаних джерел

1. Витлин Ж.Л. Обучение взрослых иностранному языку: Вопросы теории и практики: Монография / Ж.Л.Витлин. - М.: Педагогика, 1978. - 166 с.

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 2013. - 590 с.